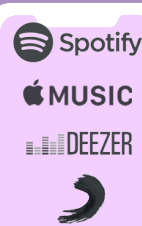

Sterke Verhalen

"bijna te mooi om waar te zijn"

INLEIDING

Sterke verhalen vertellen

..... is niet veel schrijvers gegeven. Verreweg de meeste korte verhalen van Nederlandse schrijvers gaan over dagelijkse werkelijkheden en zitten daarom (volgens velen) vol spruitjeslucht.

Toch zitten er ijzersterke 'sterke verhalen' in onze literatuur.

10 ervan lees je in dit bulkboek.

De eerste 9 kun je als Bulkboek ook beluisteren via het headphone icoontje, naar keuze op Spotify, Apple Music of Deezer.

Nummer 10 is een horrorverhaal, dat je voor het slapengaan beter niet kunt laten voorlezen. Sowieso heb je er wel een sterke maag voor nodig. 'Lees het anders maar liever niet', zei de schrijver zelf, heel lang geleden, voor hij werd vermoord.

INHOUD

- 1 - J.M.A. Biesheuvel - [Brommer op zee](#)
- 2 - Manon Uphoff - [Poep](#)
- 3 - Herman Heijermans - [Droompaard](#)
- 4 - Belcampo - [De Bekentenis](#)
- 5 - Bob den Uyl - [Oorlog is leuk](#)
- 6 - Rob van Essen - [De glazen kamer](#)
- 7 - Michael Frijda - [Bul](#)
- 8 - F. Bordewijk - [De aktetas](#)
- 9 - Remco Campert - [De jongen met het mes](#)
- 10 Jacob Israël de Haan - [Het monster van China](#)

STERK VERHAAL

“Brommer op zee” is het beroemdste verhaal van J.M.A. Biesheuvel, die zelf zo'n beetje de beroemdste Nederlandse korte-verhalen-schrijver was. Er is zelfs een prijs naar hem vernoemd, de jaarlijkse 'J.M.A. Biesheuvelprijs' voor de beste nieuwe verhalenbundel.

- Je kunt het verhaal hieronder lezen.
- Je kunt het ook (of tegelijk) luisteren op Spotify, Apple Music of Deezer als je op de headphones (rechtsboven) klikt.
- En je kunt de korte (8 minuten) verfilming bekijken door Diede van Vree als je op de onderste smartphone klikt.

J.M.A. Biesheuvel

Brommer op zee

Isaac stond al uren op het achterdek. Hij was een aardige maar een beetje vreemde jongen: als hij aan boord werkte verlangde hij naar een baantje aan de wal en als hij op kantoor zat, verlangde hij naar de zee. Hij kon de saai eentonigheid van het walbestaan niet verdragen en geld om zeezeuren te maken had hij niet. Maar als hij - in de hoedanigheid van enig willekeurig bemanningslid (brildrager dus altijd ketelbink, messbediende of officiersbediende, nooit matroos laat staan stuurman, zijn grote droom ...) - op een schip was, dan had hij te maken met het ruwe gebrul van de matrozen, die kaartten met het mes op tafel en die elkaar en Isaac uitscholden voor alles wat mooi en lelijk was. Isaac hoorde er nooit echt bij. Op een schip paste hij nog het minst in de gemeenschap, nog minder dan in de haven, in de bottelarij of op de fabriek en kantoor, en juist op een schip dacht hij steeds weer de ware romantiek te zullen vinden. Als het werk gedaan was kon je hem altijd op het achterdek vinden. Het was nu al twee uur na middernacht, maar Isaac bleef staan omdat het een maanheldere nacht was, je kon alle bekende sterren van het zuidelijk halfrond duidelijk zien en het gevaarlijk wit bruisende schroef water achter het schip (wie uren op een achterdek van een varende schip in volle zee heeft gestaan, weet dat schepen bij nacht en ontij, overdag, in de regen of in de mist, in poolstreken of in de tropen, in grijs, groen of helder blauw water altijd en altijd over een witte weg varen, die weg loopt van de horizon naar de schroef, een drenkeling die een kwartier later de bruin kruist ziet de schroef niet meer). Er stond een heerlijke zoete wind. Als je goed keek zag je inderdaad de horizon of iets dichterbij het lichtje van een weglievend schip, dat, was Isaac een uur eerder geweest, recht op hem af was komen varen. Maar, zoals blijken zal, de zintuigen kunnen ons bedriegen. Er zijn filosofen die beweren dat alles wat is, inbeelding is en het tegendeel valt ook niet te bewijzen! Isaac voer op een wilde vaartschip en zag 's nachts nooit schepen. Hij dacht eraan hoelang het nog zou duren voor hij weer thuis was. Hij keek naar de winches, de bolders, de trossen, de railing en de gemakkelijke stoel die hij voor zichzelf op het achterdek had neergezet. Op een gegeven moment zag Isaac het lichtje in de verte een bruuske zwenking maken, het leek een korte bocht op het water te beschrijven en toen kwam het recht op hem af. Toen het alsmat dichterbij kwam was Isaac tot de slotsom gekomen dat dit haast geen schip kon voorstellen of zijn, aangezien het dermate onderhevig was aan de 'beweging der golven', en vooral omdat het maar steeds bij één lichtje bleef. Een schip met alleen een heklicht aan? Gevaarlijk. Toen het merkwaardig voertuig tot op een afstand van tweehonderd vadem van Isaac was genaderd, zag hij dat het een brommer was. Voor het eerst in zijn leven gebeurde er iets met Isaac dat 'met recht merkwaardig' was. Wat hij nu zag zou iemand anders in zijn stoutste dromen nog niet durven of kunnen bedenken. Aanvankelijk was Isaac bang maar tenslotte kon hij toch niet aannemen dat een nieuwe profeet of Messias zich aldus over de aarde zou bewegen. Hoewel de christenen beweren dat Jezus over water heeft gelopen.

De brommer was Isaac nu tot een meter of zestien genaderd. Isaac stond te roepen en te zwaaien dat het een aard had, maar hij vergat in zijn opwinding de touwladder uit te werpen. Hierop werd hij door de berijder van de bromfiets opmerkzaam gemaakt.

De vreemde was zoals uit de tongval bleek een landgenoot van Isaac. Hij stuurde zijn brommer op heel merkwaardige wijs en uiterst voorzichtig naar de touwladder toe, op zijn brommer gezeten gedroeg hij zich tegenover de gladde scheepswand als een bokser die zijn tegenstander in de ring nog even aftast, licht schudden met het bovenlichaam, trappelen met de voetjes en afwachtend, licht agressieve gebaren met de armen maken en toen sprong hij hop! in één keer met brommer en al op de touwladder.

'Voorzichtig, voorzichtig,' riep hij alsmat. De man droeg een brillette dat behoorlijk beslagen was en een pet waarvan de leren kleppen, die dienden om de ogen en de oren tegen zeewater te beschermen, ver uitstaken. De brommer was een normale brommer. Hij had geen speciale voorzieningen. Isaac hielp de man met het aan dek zetten van de brommer. De man zei: 'Geef mij iets te eten.' Isaac ging het halen. Hij merkte dat de matrozen en de stuurman en de machinemannen al naar kooi waren. Toen Isaac terugkwam vroeg hij aan de vreemde: 'Waarom rijdt u op het water?' De man beweerde dat hij een record wilde vestigen.

'Hoe is het mogelijk dat u op het water rijden kan?' vroeg Isaac verbaasd. 'Dat is een kwestie van oefenen,' zei de man, 'ik ben begonnen met een speld op het water te leggen. Als je dat heel voorzichtig doet, blijft hij drijven. Op de lange duur nam ik steeds zwaardere voorwerpen. Het was mij natuurlijk om mijn brommer te doen en tenslotte reed ik mijn eerste schamele rondjes op de stadsvijver. Nu rijd ik over de hele wereld. Ik kom nergens aan land, maar omdat ik af en toe eten moet, rijd ik vaak naar een schip. Ik ga het liefst in het holst van de nacht. Dan ligt iedereen te slapen. De eerste keren ging ik bij vol daglicht naar de schepen toe, maar toen zijn er mensen hodeldebodel geraakt. Eerst riepen ze dat dit het mooiste was wat ze in hun hele leven hadden meegemaakt en vervolgens begonnen ze wartaal uit te slaan of ze werden gek. Ik ben van plan om veertigduizend kilometer over zee af te leggen, het mogen wel wat kilometer tjes meer worden, als ik de hele aardbol maar rond heb. Ik wil iets doen dat nog nooit iemand heeft gekund. Dat is altijd mijn ideaal geweest.' 'Bent u nooit bang om te verdrinken?' vroeg Isaac. 'Welnee,' antwoordde de man. 'Het is de wijze waarop men stuurt, daar zit het hem in, en steeds voorzichtig gas bijgeven natuurlijk en gas terugnemen. Een hoge golf bijvoorbeeld moet je nooit met te grote snelheid nemen, anders wordt de zijkant van de banden nat, en als dat eenmaal gebeurd is, is het einde zoek.' 'Ja, dat begrijp ik,' zei Isaac, die de man vol bewondering aankeek. De man zat zich werkelijk vol te vreten. Hij dronk ook veel melk en alcohol. Tenslotte vroeg hij om een flesje jodium, want daar had hij behoefte aan. Het was inmiddels een uur later geworden en de man slingerde zijn brommer weer overboord en hing hem aan de touwladder. Toen nam hij afscheid van Isaac. Deze vroeg of het niet mogelijk was dat hij de rest van de tocht als bijrijder op de bromfiets meemaakte. 'Ik kan bijvoorbeeld de weg wijzen, want ik heb veel gevaren,' besloot hij zijn vraag. Maar de man schoot in de lach. Je zou eerst jaren moeten oefenen, zei de man, 'maar als ik per se wilde nam ik je mee. Ik kan zo goed sturen en mijn banden nog zover oppompen dat het lukken zou, maar ik heb er geen zin in. Wat heb ik met jou te maken? Ik rij nu al maanden op zee en de laatste week zou jij je plotseling bij me oek?' 'Wat zou dat voor zin hebben? Het is mij nu eenmaal om een eenmans-record te doen. Ik kan de mensen bij het eindpunt toch niet uitleggen dat jij er pas op het laatst bent bijgekomen? Ik zou trouwens ontzettend mijn best moeten doen om de brommer met twee man rijdende te houden. En ik heb nog nooit geoefend met een tweede man. Weet ik veel wat voor onverwachte bewegingen jij kan maken? Het is zaak om als het ware luchtigjes over het water te dansen,' ging de man voort, 'heb je verstand van koorddans?' vroeg hij. Isaac, die de zin van de vraag niet helemaal begreep, zei van nee. 'Nou,' zei de man, 'je moet voortdurend met de bromfiets balanceren en je moet je banden zo hoog mogelijk op de golven houden.' Toen nam hij afscheid en daalde met zijn brommer de trap weer af. Isaac wilde de touwladder nog wat verstellen, maar weer riep de man en dit keer erg luid, telkens: 'Voorzichtig, voorzichtig.' Toen de man vlak bij het water was gekomen, zette hij de motor hard aan, zodat de wielen in de lucht boven het water in het rond telden. Af en toe hield de man de banden heel voorzichtig een beetje tegen het wateroppervlak aan, en op een gegeven moment sprong hij met een onverwachte beweging van de touwladder op de lichte brommer, die met een noodgang wegsloot. Het werd al kwartier over de horizon verdwenen. Isaac ging nog maar een uurtje naar bed.

De volgende dag vertelde hij de marconist wat hij 's nachts had meegemaakt. Deze haalde zijn schouders op en toen Isaac maar bleef aandringen, begon hij te lachen. Een uur later wist het hele schip dat Isaac 's nachts een man over het water had zien rijden. Iedereen lachte. Toen de dag voorbij was, had Isaac erge slaap. Maar voor hij naar bed ging, liep hij nog even naar het achterdek. De zon was juist ondergegaan. Het beloofde weer een fraaie nacht te worden. Het was nu iets bewolkter. Onwillekeurig begon Isaac te zee af te turen. Maar natuurlijk was de man op de brommer nergens Isaac te zien. Het huilen stond Isaac nader dan het lachen; hij hoorde niet op de wal, hij hoorde niet bij de bemanning, hij hoorde zelfs niet bij de man van de brommer. Hij keek naar het bruisende, gevaarlijke schroefwater en naar de vogels, die achter het schip aan vlogen. Hij had het gevoel dat hij een eenzaam man was en langzamerhand kwam hij tot de ontdekking dat het wel altijd zo zou blijven. Hij stak een sigaret op en begon een psalm te neuriën, maar hij kon zijn eigen stem haast niet verstaan. Het was gaan waaien en daarom kwam de schroef af en toe boven water, die dan als een dolle man in het rond kwam de schroef af en toe boven water, die dan als een dolle man in Isaac keek naar een van de zeevogels en wenste net als dat beest te kunnen vliegen en staan waar hij wilde. Hij wilde vliegen achter de schepen aan of ver weg over de horizon. Zonder dat hij er zelf erg in had, begon hij de bewegingen van de vleugels der albatrossen in de lucht na te doen. De bootsman zag het toevallig. Hij giechelde, want hij zag dat Isaac stevig met zijn voeten op dek stond...

Verdiepingsvragen

naar boven

Beluister dit verhaal

Klik hier voor de korte film door Diede van Vree

Jacob Martinus Arend (Maarten) Biesheuvel (1939 - 2020), auteursnaam J.M.A. Biesheuvel, was een verhalen-schrijver, die leed aan manisch-depressiviteit en zichzelf daarom sinds 1966 officieel krankzinnig noemde.

In de jaren 70 en 80 van de vorige eeuw schreef hij humoristische absurde verhalen zoals het bijgesloten "Brommer op zee" terwijl hij - in de maanden dat hij in het 'gekkenhuis' zat - écht dacht dat hij kon vliegen. In andere verhalen beschreef hij in volstrekte eerlijkheid hoe God zich in de isoleercel aan hem openbaarde en hoe Jezus hem pillen gaf.

In een houten huisje in Leiden, 'Sunny Home', vol zwerfkatten, een geit en hond Bruno, waar hij samen woonde met zijn vrouw Eva, schreef Maarten zijn 'waanzinnige' verhalen. Want waar de werkelijkheid ophield en de waan begon, daár lag de kracht van het schrijverschap van Maarten Biesheuvel.

Geen enkele andere Nederlandse 'korte-verhalen-schrijver' heeft in zijn leven zoveel literaire prijzen gewonnen. Alleen de naar hem zelf genoemde J.M.A. Biesheuvelprijs voor de beste korteverhalen-bundel is hem nooit toegekend.

inhoudsopgave

STERK VERHAAL

Herman Heijermans

Droompaard

Ja, het was weer een heel malle historie, nóg maller dan de bezoeking van ruim drie jaar geleden. Overdag had ik woningen gezien, woningen in de Pijp, woningen op de Keizersgracht, woningen één-, twee-, driehoog, woningen met vieze tuintjes, woningen met naar gekookte kool riekende burens. Alles had negatieve eigenschappen. Maar op de Diemerweg, een heel eind buiten de stad stond een gewezen boerenhoeve, herdoopt als Villa (met een of andere) Lust. Dat leek me bijzonder: een huis zónder burens, mét een stuk weiland en áchter een boomgaard met twee appelbomen.

'En hier mijnheer,' lei de weduwwrouw-huisbewaarster uit, terwijl zij de deur van een stenen schuur opende: 'hier heb u gelegenheid voor de was en stalling voor twee paarden.'

'Voor twee paarden?' informeerde ik.

'Voor twee paarden en een koe,' zei zij.

'O, dat is heel makkelijk,' merkte ik op: 'maar de ruimte lijkt me wel wat klein voor drie beesten:

'Nou maar u kan ze d'r nistig stallen,' zei de weduwwrouw.

Ik bedankte haar, liep peinzend de weg naar de sympathieke stinkende gasfabriek terug, enigszins onder de indruk van de stalling voor twee paarden en een koe. Jammer dat de huur tweemaal te hoog voor mijn inkomen was, jammer voor het eenzame huis, het weiland, de appels, de stalling voor twee paarden en een koe.

Thuisgekomen, lag een formulier van de belasting, met *beleefd* verzoek voor de invulling binnen zo veel dagen te willen zorgdragen.

Paarden

Vraag v. Hoeveel paarden worden door u gehouden?

a. Paarden van praktizerende genees-, heel- en verloskundigen en veeartsen ...

b. Paarden in gemengd gebruik.

c. (Hieronder alleen te verstaan paarden, die *doorgaans en hoofdzakelijk* worden gebezigd voor de uitoefening van een beroep of bedrijf van de belastingplichtige, mits niet het bedrijf van rijtuigverhuurder, ondernemer van personenvervoer, verhuurder van rijpaarden, manegehouder of paardenkoper).

Weemoedig vulde ik in 'geen', en die nacht waarschijnlijk als gevolg van gepens en weemoed, droomde ik verward en afschuwelijk - pendant voor de merrie in mijn nachtmerrie, die van het biefstukpannetje likte, vele jaren geleden. Er werd zeer duidelijk tweemaal gebeld: tweemaal voor tweekoog. Mijn familie was uit, ook de hospita. Ik was alleen thuis met een harige, zwarte poes (niet te verwarren met Pieps, die nog steeds gezond is, eerstdaags opnieuw moeder wordt), keek gemakshalve over het balkon naar beneden. Ik zag over het balkon: het was een nauwe straat met allemaal balkons, balkons aan de overzijde, balkons opzij, balkons overal. Op de stoep stond mijn palfrenier met de paarden, een bruin en een zwart. *Mijn* paarden zónder enige kwestie. Ik twijfelde er zelfs niet aan. Evenwel werd ik zeer onrustig, niet wetend hoe ik er mee aan moest. Er scheen iets in mijn leven gebroken te zijn, iets waarbij het gewone gezond verstand het aflegde. 'Breng ze maar op, John,' schreeuwde ik, terwijl ik de huissleutel afwierp.

Hij opende de huisdeur, nam het bruine paard bij de teugels, trok het 't portaal in. Vreemd - tweekoog paarden! Ik liep naar de hoge, steile trap, zag John beneden wurmen. Het paard ging geweldig te keer, steigerde, bliefde zich schrap te zetten. Ik wierp een kropje salade halfwege. Het paard trappelde de trap op, greep de krop, liep weer achteruit, keek mij met zware, fonkelende ogen aan. 'Wat zo'n beest 'n streken hebben kan!

'Geef 'm 'n mep John!' schreeuwde ik, zwetend van inspanning.

John sprong op het gezadeldde paard, gaf het de sporen. Zonder uitwerking. Het edele dier hinnikte smartelijk met de krop sla in zijn bek, weigerde pertinent.

Op het geraas kwam de juffrouw van éénhoog op haar portaal. 'Wat mot dat nou?' vroeg ze zeurig.

'Ik mot me paarden,' lei ik uit.

'Nou, da's wat moois voor me trappe,' klaagde ze. 'k Zal je d'r wat voor geven: zei ik edelmoedig.

'Nou, kijk nou is, hoe dat beest me schone trappen bevuilt,' begon ze te kijken.

'Pas maar op: waarschuwd ik: 'als je overreden wordt is 't te laat ...'

Het paard, opgejaagd door mijn palfrenier, had een sprong genomen, hamerde de trappen op alsof het huis werd afgebroken - bleef in de kromming steken. De trappen en gangen van een huis in de Pijp zijn niet op paarden berekend.

'Achteruit John!' commandeerde ik.

Mijn hospita is lang niet tam uitgevallen als haar meubeltjes bedorven of het wit van haar portaal besmeurd wordt. Het paard stommelde achteruit, hout splinterend van de traptreden, kalk af trappend.

'Kijk nou is wat 'n schandaal, wat 'n last!' huilde de buurvrouw.

Ik, diep in zorgen, stond weder op het balkon, kijkend, naar de bekalkte flanken van mijn bruine hengst.

Ze móesten echter gestald worden. Je kon ze maar niet op straat laten. Zenuwachtig liep ik een trap hoger naar de zolder, smeed de zolderramen open. Er was een hijsblok, óók een touw.

'John,' riep ik naar benee: 'let op het touw', en badend in 't zweet vierde ik het koord, hing over de gootrand, opletten of John het begreep. Dat was een gelukkige inval. John bond het touw om de buikriem van de zwarte hengst, daarna een dunner koord aan de achterste linkerhoef om het dier eventueel af te houden; ik begon te hijsen. Het ging niet gemakkelijk. De katrol was in lange tijd niet gesmeerd en telkens bleef het paard aan een balkon of spionnetje haken. Beneden hoorde ik ruiten rinkelen. Het verdraaide dier spartelde. Stom van die vervloekte John om niet beter af te houden!

'Let dan toch op, uilskuiken: schreeuwde ik hijsend - en gelijk zag ik de kop van het paard boven de gootrand uitsteken. Het dier briede van blijdschap toen het mij herkende. Ik was gewend elke morgen in zijn stal klontjes uit te delen.

Ik gaf een laatste ruk, trachtte het paard binnen te halen. Maar het hele achterlijf haakte onder de gootrand. Wel vertikt dat het hijsen iets verder baatte. Geen uur bleef John langer in mijn dienst.

Ik poogde met een arm het touw vast te houden, met de anderen de kop van het dier te grijpen. Maar door dit onhandig, zelfs gevaarlijk pogen, schoot het touw los, gierde als een stoomfluit en dadelijk daarop hoorde ik het harde klikken der vier paardenhoeven die de stoepstenen raakten. Hieruit maak ik op dat niet alleen een vallende kat op zijn poten terecht komt.

Beneden begon de juffrouw van één hoog weer te zaniken. Het paard had haar spionnetje omgehaald, daarenboven met zijn kwispelende staart een bloempot van het kozijn geveegd.

'John,' brulde ik bijna hees: 'kun je dan niet beter afhóuen! Uilskuiken! Ezelskop! Als je denkt dat dát goed voor de beesten is, heb je 't mis!'

En weer trok ik onrustig aan het touw, zet voor zet, geduldig, hijgend, zwetend, tot ik de kop weder boven de gootrand zag. Met inspanning van alle krachten, wind ik nu eerst het touw om een poot van het ledikant mijner hospita, krom in de goot, aaide het dier dat enigszins nerveus was. In zijn manen hing het spionnetje van één-hoog, aan zijn rechterachterpoot een gedeelte van een balkonbalustrade. De huizen in de Pijp worden helaas niet oersterk gebouwd. Ik greep het dier nu bij het gebit, poogde het op te tillen. Ik trok de voorpoten over de rand heen en het verstandige dier trachtte zich op te zetten. Maar op dit moment schoot het touw los van de poot van het ledikant en scheelde het weinig of ik ging mee naar omlaag. Weder hoorde ik de metalen klikken der neerkletterende hoeven en nógmaals, nu meerder uitgeput en afschuwelijk zwetend, begon ik de lijn in te halen. Het paard was het eerste balkonnetje al voorbij, toen John schreeuwde, op te houden. Steviger dan straks bevestigde ik het touwen keek over de gootrand. Er stonden beneden heel wat nieuwsgierigen en een majoor van de politie.

'Dat mag zomaar niet,' riep de agent.

'Waarom niet?' riep ik.

'Omdat 't niet mág,' riep hij weer.

'Nou ze motten hier gestald worden,' riep ik.

'Da's me wat móóis,' riep de majoor.

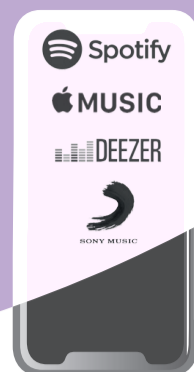
En toen hees ik verder, greep nóg eens het paard bij de kop en met een ruk van vertwijfeling kreeg ik het bij mij in de goot, waar het hinnikte van blijdschap. Terwijl had John het bruintje de trap opgeleid. Wij begonnen de paarden te roskammen, konden evenwel niet beletten dat zij al trappende door de vloer henen trapt. De huizen in de Pijp zijn nu eenmaal niet stevig.

Toen ik dan ook ogenblik later mijn deuk aan tafel zat en de hospita balletjes gehakt met rode opdiende, keek zij mij verwijtend aan, wijzend naar het plafond, waardoor beurtelings een witte en een zwarte paarden poot stak:

'Mijnheer,' zei zij, 'dat was *niet* geconditioneerd. En de poot van me bed is ook helemaal krom ...'

Luister dit verhaal

Herman Heijermans

(1864 - 1924) was vooral een toneelschrijver.

Zijn bekendste toneelstuk - dat nog steeds vaak wordt opgevoerd en dat je ook op [bulkboek.online](https://www.bulkboek.online) kunt lezen - is "*Op hoop van zegen*" (1900), over de zware omstandigheden van de vissers.

[Je kunt hier "Op hoop van zegen" downloaden als digitaal bulkboek.](#)

Daarnaast schreef hij ook honderden korte verhalen en verhaaltjes.

Heijermans woonde een groot deel van zijn leven in de Amsterdamse volksbuurt De Pijp, waar zich het 'sterk verhaal' hiernaast afspeelt.

inhoudsopgave

STERK VERHAAL

Bob den Uyl

Oorlog is leuk

Luister goed, het is oorlog. Wat kan een jongen van tien jaar zich beter wensen. Eindelijk een onderbreking in de sleur van naar school gaan. Nooit eerder is de mogelijkheid dat de school met al zijn schriften en boeken vernietigd wordt zo nabij geweest. Mei 1940, alle mensen wat een fijne tijd, het is geweldig mooi weer, helder en warm, het tintelt in de lucht van prettige spanning. Waterleidingen worden afgesloten, stroken pakpapier over de ramen geplakt, 's avonds wordt er verduisterd, overdag gehamsterd bij het leven, de winkels worden leeggekocht terwijl een paar straten verder gevochten wordt tegen parachutisten. Regelmatig duiken vliegtuigen neer uit die stralend blauwe hemel, mooie grijze vliegtuigen met knikken in de vleugels - ze komen aanvliegen, hoog in formatie, waaieren uiteen in een grandioos mooi figuur en suizen huilend op de stad neer, op de bruggen, het vliegveld, het oorlogsschip bij het Antwerpse Hoofd, de radio de hele dag aan met berichten over aanvallen en tegenaanvallen, de omroepers met een ernstige ingehouden stem, soldaten staan in het portiek te schieten op saboteurs. En iedere ochtend weer vroeg het licht, weer een strakblauwe lucht - een droom is waarheid geworden. Iedereen kan plotseling sterven nu. Steeds weer het volkslied als begon er driemaal per dag Holland-België. Iedereen spreekt over de radio van beproeving, van vertrouwen in God - waar hebben die mensen het over? Geruchten: we zullen van dorst en honger vergaan, parachutisten in burgerkleding. Engelsen en Fransen rukken op vanuit het zuiden. Onze jongens en de rotmoffen, de vuile landverraders. De jongen kan wel huilen van dankbaarheid dat hij dit heeft mogen meemaken, dat God hém duidelijk heeft uitverkoren.

De vijfde dag, de laatste. Onvoorwaardelijke overgave is de eis. Wat een onzin, Nederland is toch de dapperste natie ter wereld? De verovering van Indië, de afsluitdijk, onze zeeslepers, dat telt toch mee? Wat geeft het of de koningin naar Engeland vlucht, die kan toch niet schieten. Nee, wat iedereen ook zegt, er zal gevochten worden tot de moffen het land weer uitgejaagd zijn. Er zijn er al honderdduizenden doodgeschoten. Hollandse jongens, geen betere ter wereld als ze voor de eigen bodem strijden. Hitler zal heel raar staan te kijken. Ons leger houdt stand, ze waren paraat, ze staan pal en ze blijven pal staan, dat zal je zien. Geruchten: als de mariniers bij de bruggen hun munitie verschoten hebben gaan ze de moffen met messen te lijf, als ze geen mes meer hebben bijten ze de strotten van de moffen door. Dat is andere koek. Soldaten met afgeschoten benen gaan rustig door met het laden van de kanonnen. Zo vechten wij, en we houden het. Trouwens, wat er ook gebeurt, gewoon naar school gaan lijkt nu zo ver verwijderd, dat komt nooit meer terug. Voortaan geen les meer in schoonschrijven maar gevechten van man tegen man. De jongen dringt er thuis op aan dat het broodmes geslepen wordt zo scherp als een scheermes. Toch is het vreemd dat je nooit eigen vliegtuigen ziet, alleen op de eerste dag een paar. Waar zijn onze G-I'S? Waarschuwing over de radio: kook het water vijf minuten lang voor het gebruik.

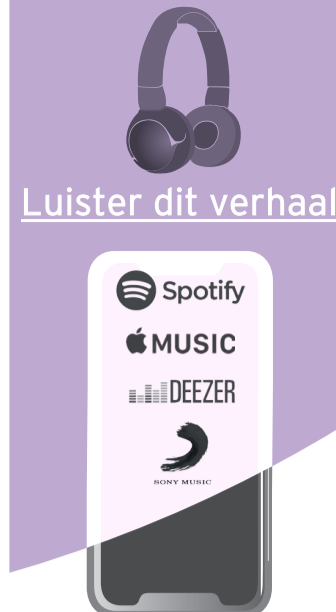
De vijfde dag, de laatste. Al een uur lang wordt de stad gebombardeerd. Een ongekend evenement. De jongen moet eerst in huis blijven, de schuilkelder in het plantsoen tegenover het huis wordt niet vertrouwd. Betonnen platen schuin tegen elkaar bedekt met graszoden, een houten ingang, ze stinken naar pis. De vliegtuigen voeren een blije sierlijke dans uit in de lucht, stijgend, cirkelend, duikend. Kleine stiftjes vallen uit de rompen, duikelen naar beneden en verdwijnen in de rook. Een razend onweer. De spanning als een vliegtuig over het huis trekt: als hij nu een boom uitgooit is het raak! Hij doet het niet, donderend als een zwart paard in galop vliegt hij over het kritieke punt en verdwijnt boven het centrum in de rook en het gewriemel van de andere vliegtuigen. Wat is hierbij vergeleken het stoken van een vuurtje langs het Noorderkanaal? De stad bulkt en kraakt, dit kan niet lang meer duren. De meeste vliegtuigen zijn alweer weggevlogen. Dan komt een Messerschmitt langzaam, als een vermoeide doder, over het noorden vliegen, de jongen kijkt, de luiken gaan open en de stiften vallen. Hij rent naar het trappenhuis waar alle bewoners staan opgesteld volgens radio-instructies: het trappenhuis is het veiligste deel van het huis. De grond begint te beven, mensen huilen - nergens voor nodig, de bommen vallen verderop in de straat en tegen een donkere hemel van vette rook beginnen de huizen in te storten en te branden. Een kleine paniek breekt uit, als één man rennen de families nu toch maar naar de schuilkelder die propvol is. Ook hier huilende vrouwen, woedend schreeuwt een man dat we ons moeten overgeven voordat iedereen kapot is. Dat is vreemd, waarom zou je het niet overleven?

Het bombardement is een uur voorbij. Een krachtige zuidenwind blaast de kolkende rook over het huis. De zon is verdwenen achter de bloemkool, as daalt in de schemerige straat neer. Iedereen zwijgt nu, de jongen staat voor het raam en kijkt naar de vluchtelingen uit de binnenstad die beladen handwagens duwend en met matrassen op hun rug de veiligheid zoeken. De brand verderop in de straat kleurt vreemd tegen het onwezenlijke licht. 'Wat een brand hè,' zegt de jongen tegen zijn vader die naast hem staat en krijgt prompt een klap om zijn hoofd. Langzaam krijgt hij het vermoeden dat er iets verschrikkelijks is gebeurd. Door de vuilgele straat loopt een man met een hoofdwond. De stank van de brand dringt door de gesloten ramen naar binnen. De buurvrouw zegt daar gaan er duizenden en duizenden. De jongen denkt na, natuurlijk, er vallen bij zo iets een hoop doden, dat kan niet uitblijven, een hele stad in puin gegooid, reken maar na. En dan wordt er een gedachte in hem bewust die hem weer hoop schenkt op een betere toekomst. Zou de meester het overleefd hebben? Die woonde toch ergens in de binnenstad? Wat een zegen toch, zo'n oorlog. Je kan moeilijk geloven dat zo'n hele oorlog, dat hele bombardement in elkaar is gezet om hem een plezier te doen, maar het lijkt er toch veel op. Hij is dood, je zal het zien! Een mooie begrafenis, de hele klas om de geliefde meester achter de wagen, hij krijgt er tranen van in zijn ogen. Er is toch altijd weer gerechtigheid in deze wereld. Hij houdt zijn vreugde in, een lachend gezicht zou nu geen pas geven.

Er volgt een onzekere tijd. De jongen zwerft doelloos rond in de buurt, hij mag nog steeds de stad niet in. Dan is het eindelijk zo ver, op een duistere manier weten zijn ouders dat de school weer begint. Daar gaat hij, vol verwachting, het wonder zal geschieden. Op naar die groengeschilderde rotschool met den Bijbel, psalmen uit je hoofd leren en dreunend zingen met het hele stel, weer luisteren naar de afgekloven verhalen over de Here Jezus met zijn discipelen, maar het zal draaglijk zijn nou dat etter dood is, dood en begraven. Hij op begraven, misschien is hij wel verkoold in zijn brandend huis, alles is mogelijk in deze woelige tijden. De jongen voor de school zijn opgewonden, de een heeft nog meer meegemaakt dan de andere, maar de jongen stelt zich op voor de poort. Als de conciërge de deuren opendoet is hij de eerste die de speelplaats over rent. In de school zelf matigt hij zijn snelheid, daarop is hij geconditioneerd.

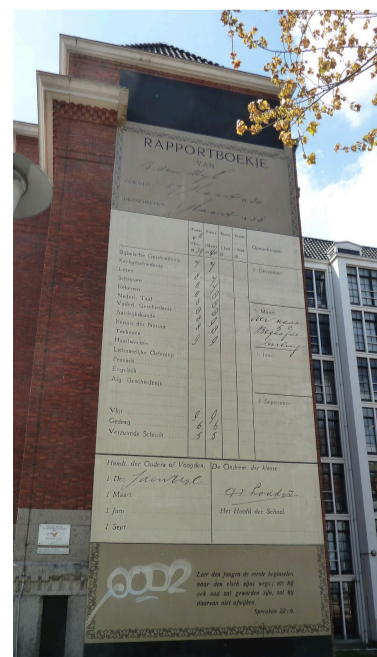
In de klas gekomen staat daar de meester voor de banken, een rechte gestalte in een bruin pak, een brede minachtende mond, het donkere haar golvend naar achter gekamd. Hij gaat in zijn bank zitten en kijkt verslagen naar de man voor hem. Langzaam druppelen de andere kinderen de klas binnen, de meester kijkt de gang op en sluit de deur. Zwijgend zwijgend zwijgend. Hij komt voor de banken staan, vouwt zijn handen, kijkt naar het plafond en sluit zijn ogen. De kinderen doen hetzelfde. De jongen vouwt ook zijn handen maar blijft kijken en ziet de kikkermond open en dicht gaan, 'God die in de hemelen zijt, in deze tijd van beproeving vertrouwen wij op u ... help ons dit en dat ... vergeef ons zus en zo ... wij mogen onze vijanden niet haten ...'

Langzaam galmt het gebed verder. Ineens opent de meester één oog op een kier en kijkt recht in de ogen van de jongen. Deze voelt zich rood worden van schrik en krijgt de neiging snel zijn ogen te sluiten. Maar hij doet het niet, tot zijn eigen verbazing. Met een strakke blik blijft hij de man aankijken, hatend. De spleet wordt weer gesloten, het gebed wordt afgemaakt en na het amen blijft de meester nog even gebeden staan. Dan richt hij zich op en amen blijft trage, afgemeten passen, de handen op de rug, dreigend op de jongen toe.

Bob den Uyl (1930-1992) was een van Nederlands meest geprezen korteverhalenschrijvers. Hij was tien jaar oud toen de oorlog uitbrak en de binnenstad van Rotterdam, waar hij woonde, zwaar werd gebombardeerd. Na de oorlog kreeg hij psychiatrische hulp om van het stotteren af te komen. Het hielp een beetje maar hij kreeg er wel straatvrees en eetangst voor terug. Bob den Uyl schreef - net als Maarten Biesheuvel en Belcampo - alleen korte verhalen. Eerst vooral absurde verhalen, over de zinloosheid van het bestaan. De titel van de bundel "Gods wegen zijn duister en zelden aangenaam" waarmee hij in 1975 doorbrak, zegt genoeg. Latere verhalen gaan vooral over zijn reizen (per fiets) door Duitsland, België en Frankrijk.

Het laatste schoolrapport van de kleine Bob den Uyl voordat de oorlog uitbrak, kun je nu zien als kunstwerk op de gevel van een gebouw in Rotterdam. Hij was toen nog beter in tekenen dan in schrijven.

inhoudsopgave

STERK VERHAAL

F. Bordewijk

De aktetas

Het was nu al haast tien jaar na de bevrijding; meneer Kars had in die tijd zijn gezin zien toenemen, hij naderde de middelbare leeftijd, en nog steeds was hij werkzaam - na voorhene wisselvalligheid in zijn betrekkingen - op een van die regeringsbureaus welke zich bezighouden met de liquidatie van oorlogsschade en rechtsherstel, en die bestemd zijn zelf te worden geliquideerd. Daarmee was hij dan eindelijk ambtenaar geworden.

Maar meneer Kars, vrij snel opgeklimmen tot hoofd- ambtenaar, vreesde zijn eigen liquidatie allerminst.

Hij had te verdienstelijk werk gedaan dan dat de regering hem niet zou willen behouden. Hij kende zijn waarde en gelukkig kende de man aan de top haar ook, zodat hij te zijner tijd stellig elders behoorlijk rijksemplooi zou krijgen.

Hij verzette ook 's avonds thuis nog veel werk, en nam moeilijke dossiers voor een rustige bestudering mee. Hij kwam uit een ambtenaars-geslacht, en herinnerde zich nog verhalen van zijn grootvader. In diens tijd bestonden er geen aktetassen. De heren van de departementen liepen met lege handen, hoogstens met stok of paraplu, naar en van het bureau. De avonden besteedden ze aan hun bijbaantjes. Bijbaantjes waren toenmaals hard nodig. Men kon niet zeggen wat er het eerst was geweest: het lage ambtenaarsloon of het bijbaantje; daarover brak zich trouwens niemand het hoofd.

Maar meneer Kars, zonder tijd voor of behoefte aan een bijbaantje, had wel behoefte aan een aktetas.

Deze was dermate een stuk van zijn buitenhuiselijke persoonlijkheid geworden dat zijn vrouw hem meermalen voor de aanvang van een zondags-wandeling de aktetas moest ontnemen. Het was enkel verstrooidheid geweest, en toch liep meneer Kars niet zo prettig als door de week, al erkende hij de compensatie gelegen in de aanwezigheid van een beminlijke wederhelft.

Op deze verrukkelijke namiddag van mei te ruim vijf uur ging meneer Kars van zijn werk naar zijn woning. Hij liep altijd. Het was niet ver, een twintig minuten, van zijn bureau, ondergebracht in een groot flatgebouw, naar zijn woning in dezelfde buurt.

Lichaamsbeweging was goed voor hem daar hij een neiging tot corpulentie vertoonde, en hij liep ook graag. Hij was een nogal kleine meneer, een zweem gebogen, onderweg weinig lettend op zijn omgeving en met zijn gedachten meestal bij zijn dossiers. Aldus ook op deze namiddag. Hij had nooit oog getoond voor het jonge groen, tenzij mevrouw Kars hem attent maakte. Ze wist van zijn lichte verstrooidheid en maande hem herhaaldelijk tot voorzichtigheid in het verkeer. Daartegenover beriep hij zich op het dierlijk instinct tot zelfbehoud, maar, voelende dat deze geruststelling niet gans toereikte, voegde hij erbij dat hij ook nog goed uit zijn ogen keek.

De route van meneer Kars leidde altijd, en dus ook thans, over een ingewikkeld kruispunt. Hij moest ergens, dicht bij zijn huis, een grote verkeersweg oversteken die uit verscheidene banen bestond: een wandelpad van klein grind, een fietspad van asfalt, een rijweg van klinkerkeien, twee trambanen met tussengewoekerd gras, een fietspad van asfalt, een wandelpad van klein grind. Al deze banen werden onderling gescheiden door enkelvoudige rijen dikke bomen die aan de allee een grote bekoring verleenden, maar ook het uitzicht belemmerden, zodat een overstekend wandelaar niet kon volstaan met beurtelings de ene kant uit te zien en de andere, maar bepaald ook nog om de stammen moest heengluren. En dan vertoonde de verkeersweg ter plaatse waar meneer Kars er zich van bediende nog iets, dat hem maakte tot een knooppunt: hij werd door een andere dubbele trapbaan benut voor oversteken in s-vorm.

Toen meneer Kars, die namiddag van zijn werkgekomen, om ongeveer kwart over vijf de laan overstak die in beide richtingen druk bereden werd, kreeg hij daar ergens de merkwaardigste gewaarwording van zijn leven.

Ze viel niet te verwoorden, in geen enkele taal, ze was evenmin te verklanken, te verbeelden of in gebaren uit te drukken. Ze lag buiten het gebied van zintuiglijke waarneming, en tegelijk bezat ze iets van alomtegenwoordigheid. Maar het vreemdste was dat hij haar ogenblikkelijk vergat.

Hij liep verder. Hij was de laan overgestoken. Daar voor hem lag de bochtige dwarsstraat waardoorheen het andere dubbele paar tramrails slingerde. Hij zou nu ook verder zijn oude vertrouwde route volgen: eerst deze straat haaks over, dan een klein voetpad met een heuvel en hekwerk aan begin en eind om fietsers te weren, dan het villapark waar hij met zijn intrek had in een paar kamers, en vast en zeker in vijf minuten thuis.

Toen hij echter de tweede straatweg had gesneden en veilig stond op het andere trottoir werd hij door een onverklaarbare kracht gedwongen tot omkijken, en het eerste wat hem opviel was tussen de bomen- rijen van de grote laan een stilstaande motorwagen, waar zich aan de kop reeds een groep kijkers had gevormd. De kop werd dikker, en meneer Kars, die hier volmaakt veilig stond, met de ingang van het heuvelend voetpad in zijn rug, zag hoe al meer nieuwsgierigen kwamen aanhollen, hoe fietsers en bromfietzers afstapten en auto's stilhielden. Hij zag het van deze korte afstand duidelijk en tegelijk met een zekere gedesinteresseerdheid. Naar zijn aard was hij niet iemand om met de neus te willen liggen bovenop een verkeersongeval. Het bracht echter plotseling heel even zijn vreemde gewaarwording van daarnet in zijn herinnering terug. Was het misschien een soort voor gevoel geweest dat er iets gebeuren zou? Want kijk, was het niet geweest op ongeveer dezelfde plek? En toch was het niet zozeer het ongeval dat hem boeide, als wel de reactie daarvan op de omgeving, en de reactie boeide hem zelfs meer dan anders, al besefte hij het niet.

Hij zag hoe er koortsachtig werd gevraagd, hoe de latere kijkers op de tenen gingen staan, hoe alles meer en meer samenpakte; hij merkte het voordeel op van de grote gestalten, hij zag autobussen die langzaam gingen rijden en waarin de hoofdenrijen langs de ruiten zich plotseling naar hetzelfde punt wendden en de halzen draaiden tot de grens van hun mogelijkheid. Door de straat waar hij stond gleed inmiddels ook een tram aan, en toen deze zijn s-lijn over de laan met het ongeluk volgde zag hij alle passagiers van de zetels dezerzijds als op commando oprijzen, en zich stortten naar de ramen aan de andere kant alsof het voertuig een volle plezierboot was in ruw weer.

Helemaal niet denkend aan de ongelukkige die daar ongetwijfeld onder de baanschuiver moest liggen, keek meneer Kars toe met een lichte geamuseerdheid, langzaam opgekomen en volstrekt niet bij zijn karakter passend. Toen gierde ergens de alarmsirene van de politie. Meneer Kars ving nog een glimp op van het tentwagentje, maar door de mensenmenigte werd het verdere aan zijn oog onttrokken en hij vervolgde rustig zijn weg naar huis. Straks zou hij iets aan zijn vrouw te vertellen hebben, vanavond iets meer door de radio vernemen en morgenochtend het verslag lezen in het dagblad. Overigens, het waren thans nauwelijks verslagen, want naarmate de ongevallen in aantal groeiden, nam hun stuksgewijze vermelding in omvang af. De mollenkolom van het vroegere weekblad was vervangen door de geveallenkolom van het huidige dagblad, en het drukbeeld was hetzelfde gebleven.

Aldus peinzend, niet zonder heimelijke voldoening over deze vergelijking, beklom meneer Kars de lage heuvel van het voetpad dat schaars werd belopen, wrong zich door het eerste hekwerk met de hem eigen routine die niet meer eiste dan drie stappen en drie draaiingen van de heup, en wrong zich even later op dezelfde wijze door het hek aan de andere heuvel-voet. Bij het nemen van deze tweede hindernis gebeurde er in zover iets ongewoons dat een flink uit de kluiten gewassen jongen haar terzelfder tijd nam, van de andere kant. De hekken waren dagelijks getuigen van wellevendheid en lompeheid, van hoffelijke uitnodigingen en stroef terugknikken, van lichte groeten en lachjes voor een ogenblik, van fronsingen, van binnensmondse en luide verwensingen, en behalve van geestelijke botsingen ook wel van lichamelijke. Het ontging evenwel meneer Kars, die geens aanleiding had gevonden de opgeschoten knaap voorrang te verlenen, dat er hier ditmaal een raadselachtig kunststuk werd volbracht.

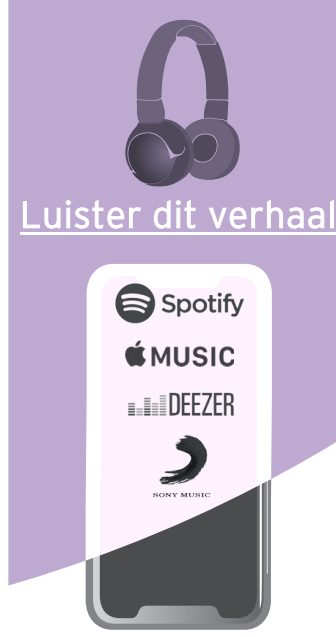
Nu bevond meneer Kars zich in de eerste laan van de villabuurt. Nog vier minuten en hij zou thuis zijn. Het was er stil, en meneer Kars kon in de verte met regelmatige ritmiek vier tonen horen, welluidend en droefgeestig. Het sein zweeg abrupt. Dat moest de ziekenwagen wezen.

Het was niet dit viertonig sein op zichzelf dat meneer Kars eensklaps koud maakte, het was ook nog niet dat hij het geluid - voor het eerst - in welomlijnd verband bracht tot de dood - het was dat hij terzelfder tijd opmerkzaam werd op zijn aktetas en dat hij, hoe wist hij niet, bemerkte dat de tas dood was.

Het gaf hem een gevoel van onvoorstelbare koude. Ja, het was heus zijn tas, echt zijn eigen tas, nogal geschaafd in het gebruik, maar stevig, en volgepropt met dossiers. Hij droeg hem als steeds in de linkerhand, hij had hem geen ogenblik losgelaten, en toch, de tas had geen gewicht meer, hij was niet eigenlijk dood, maar zeer, of minder; het handvat droeg een geest. Hij dacht er een moment over zijn vingers van met handvat los te maken, maar hij durfde niet. Hij vreesde, hij wist dat de tas zou blijven zweven. Toen voelde hij reusachtige zweetparels uitbreken aan zijn voorhoofd en voelde tegelijk dat zij er niet waren. En hij hoorde - hij wist niet van waar, binnen hem of buiten hem - worden die hij missschien eens niet gelezen, of beluisterd, of in het langsgaan op straat opgevangen: de dood maakt niet aanstonds van de aarde los.

Meneer Kars stond als een beeld. En hij zag het vóór zich. Als hij naar huis ging had hij de sleutel niet nodig, hij kon zó door de dichte huisdeur, door de kamerdeur, en niemand zou het weten. Zijn vrouw zou de telefoon opnemen en een onbekende diepe stem horen:

‘Mevrouw, we zijn van de verkeerspolitie en er moeten u tot ons grote vrouwen voorbreiden op iets heel ernstigs. We zijn dadelijk bij u. ‘ Misschien had zijn vrouw op dit ogenblik de hoorn aan haar oor. Ja, dat had ze. Ze zag asgrauw. En, o God, zijn kinderen stonden erbij.

F(erdinand) Bordewijk (1884-1965) is een van de weinige auteurs uit de periode tussen de wereldoorlogen, die nog steeds leesbaar en veelgelezen is. Vooral zijn 'Fantastische vertellingen', vol onverklaarbare gebeurtenissen, zoals het verhaal hiernaast, en de romans Bint en Karakter (mede door de verfilmingen) spreken jonge lezers ook nu nog aan. Zijn strakke zinsbouw, waaruit alle overbodigheden zijn geschrapt, maakt zijn werk nog steeds heel toegankelijk. En zijn belangrijkste thema's - tucht, orde en angst - zijn nog steeds, of juist opnieuw, actueel.

inhoudsopgave

STERK VERHAAL

Een horrorverhaal

Voor een sterk griezelverhaal moet je in Nederland of België lang zoeken. Ze zijn er wel, maar nogal verstopt en bestoft, want - in tegenstelling tot bijvoorbeeld de Engelsen - houden lezers hier blijkbaar niet zo van horror. Het verhaal hieronder, uit 1907, is nog steeds ronduit eng. Dus je bent gewaarschuwd! En nog even voor de helderheid: De verteller in het verhaal heet Heleen, maar is een man.

Jacob Israël de Haan

Het monster van China

John van Velzen was zowat zeven jaar geleden zonder vele geldmiddelen naar Oost-Azië gegaan, en nu was hij teruggekomen rijk aan geld en goederen.

Hij had mij dat geschreven, en mij tevens gevraagd of ik eens weer bij hem kwam om al zijn fijne eigendommen aan Chinees porselein en Japans lakwerk te zien.

Niet lang daarna ging ik naar Bloemendaal bij Haarlem, waar John alleen woonde in een witte villa, die ik wel van vroeger kende wegens haar bijzondere fraaiheid in ligging en bouw.

2

Wij zaten samen rustig in een ruime galerij met diep en open uitzicht naar het westen, waar het al avond werd. Op zeker ogenblik zag ik met pijn hoe oud en hoe afgefallen John geworden was. Hij sprak met een vale en toonloze stem, voortdurend over zichzelf, met soms enkele opzettelijke woorden over mij en mijn veranderlijke omstandigheden, uit beleefdheid.

'Heleen,' zei hij, 'ik ben rijk. .. ik heb veel geld en veel mooie dingen, dat heb je allemaal gezien ... maar het geeft me niets, kerel, niets ... ik heb 'n hopeloze liefde, jong, en daar kan ik niet overheen komen ... waarachtig niet.'

Hij had een spottende klank in zijn stem, en zijn ogen sneden open. Dus dat was een bui, zoals ik mij nu weer herinnerde, dat hij ook dikwijls had gehad in onze jonge jaren, toen wij veel samen verkeerden.

John zat nu weer zonder beweging en geluid, verslapt, als na overspannen passie.

'Waarachtig, , gilde hij met een lach: 'ik heb je alles laten zien, nu wil ik je ook het voorwerp van mijn liefde laten zien ... wacht, ik zal 't even halen, steek jij dan onderwijl de lampen op ... ja?'

3

Ik was bang, toen hij weg was. Met rillende vrees, en die werd sterker naarmate John langer wegbleef. En hij bleef lang weg, wel een kwartier, geloof 'k, maar dat weet ik niet precies, want in mijn vrees had ik het weten van tijd en wijle verloren, zodat al de tijd bijzonder lang viel.

Eindelijk kwam John terug. Hij had een bruine doos, vóór zich uit, op zijn beide handen. Op het bovenvlak van die doos lag een los mensenhoofd, verschrikkelijk groot. Het hoofd was van Chinese vorm, met een bijzonder zware haarstaart. En het hoofd leefde.

Ik zag het met ongekende angst, terwijl ik in mijn stoel verlamd neerlag, en ik dacht: ben ik gek geworden ... of wat doet John van Velzen dan toch met mij?

Maar die zat volkomen rustig. Hij rookte met weinig beweging. 'Dát is het voorwerp van mijn liefde, Heleen ... zo zegt men immers ... het voorwerp mijner liefde,' sprak hij langzaam en duidelijk.

'Maar wat is het ... god, een enkel hoofd ... ik word 'r ziek van ... zeg 't toch, wat is dat voor een ding?'

4

'Dat is geen ding,' zei John betogend, 'het is een Chinees van 'n jaar of twintig ... kerel, dat 's toch zo'n rare Chinees, en zeldzaam óók, wat ik je brom,.... die is zijn gewicht in goud waard. En 't is niet enkel 'n hoofd, maar gerust 'n hele man ... de rest is alleen wat klein gebleven ... die zit verborgen in de doos'

Ik walgde met een week, flauw gevoel in de diepte van mijn onderlijf. Het hoofd keek naar mij met donkere droeve ogen; de fijne mond lachte. Het sprak tegen John, taal, die ik niet verstond, en die ik niet bij verwantschap kende. De stem was diep, maar die martelde mij. John antwoordde, ook in vreemde taal. Mijn hoofd deed toen verschrikkelijk zeer, en ik kreunde.

'Kereltje,' zei John verschrikt: 'ik wist niet, dat het je zó ontroeren zou ... dan had ik het je niet laten zien ... en zó erg is 't niet.. wel mooi, en wreed en merkwaardig ... maar ik dacht juist, dat je dat mooi vond ... wacht, laat ik het maar liever even wegzetten ...

dan bedaar je wel wat ... en dan zal ik je vertellen, hoe ik eraan gekomen ben....'

5

Daarna vertelde John, en ik brak zijn spreken geheel niet af: 'De Chinezen, Heleen, dat is heus wel 'n mooi volk dat weten ze alleen maar in Europa niet, trouwens, daar weten ze de meeste dingen niet... enfin, dat hindert niet, maar gerust, ze zijn 't mooiste en 't meest verfijnde volk van de wereld. Hun strafstelsel vooral dat is prachtig, ken je de straf van de honderd wonden?... niet? ... dan weten ze iemand honderd wonden te geven, allemaal even pijnlijk, maar je sterft er niet aan en dan laten ze je weer lopen.

Goed; en 'n ander vermaak van de Chinezen, dat is het maken van monsters, kerel, daar zijn ze bar knap in. Die Chinees, die je net zag, dat is ook zo'n gemaakt monster ... juist 'n heel zeldzaam.'

Hij vervolgde, vrolijk en opgewekt, nadat hij naar mij gekeken had: 'Juist, nou ben je Heleen weer, en je vindt 't nu toch wel weer leuk om te luisteren, nietwaar? Straks gaan we mijn Chinees nog eens zien ... ja? Enfin, zo'n monstermakerij, die duurt jaren die van mijn monster is op z'n tweede jaar begonnen ... en de meeste mislukken ... die sterven, vóór dat ze klaar zijn, enfin, dat hindert niet, er zijn toch Chinezen genoeg, en de kinderen, die ze nodig hebben, die stelen ze. Weet je, hoe ze zo'n monster als 't mijne maken? Heel eenvoudig: toen dat nog een kleine jongen was, hebben ze zijn hele lichaam in een klem gezet, zodat het niet weer doorgegroeid, alleen het hoofd is erbuiten gelaten, en dat is dus gewoon dooreengonid ... en nu is hij volwassen, hij is tweeëntwintig. Je ziet 't, Heleen 't is helemaal niet moeilijk ... en ook niet wreed ... pijn doet 't niet... alleen de meesten mislukken, zoals ik je al zei ... die Chinees, waar ik hem van heb, die had 't wel met 'n dertig kinderen geprobeerd, en de mijne is de enige, die goed is geworden.

Dus je begrijpt, hoe kostbaar en hoe zeldzaam hij is.'

6

'Het is niet wreed: zei John alsof ik hem tegensprak, terwijl ik immers had gezwegen, 'mij geeft hij een gevoel van schoonheid, en van genegenheid, en met andere mensen heb ik niets te maken ... doet 'r niet toe, vind je dat kalme geduld niet prachtig van zo'n Chinees om daar zo'n twintig jaar lang aan een monster te werken: ... want je moet het voederen en schoonhouden ... alles; de meeste Chinezen doen 't voor 't geld, dat ze ervoor krijgen op tentoonstellingen en zo; maar die Chinees, waar ik mijne van heb, die niet, die had geld genoeg ... en hoe maar die kweekte zijn monsters zelf, dat vind hij heerlijk... en hij had er heel wat ...maar Hop-Ki, zo heet mijn mannetje, dat was de mooiste en de zeldzaamste, die mij het meest ontroerde. Daarom gaf Tjong-A-Fie hem mij ook ... want, Heleen, die man hield op een ontzettende manier van mij, en ik ook van hem, daarom ben ik ook van hem weggegaan ... enfin, daar wil ik niet eens met je over praten ... ik heb het nu enkel over Hop- Ki, die is dubbel zeldzaam omdat hij zo verfiynd knap is. Dat heeft Tjong-A- Fie zelf gedaan; elke dag heeft die hem lesgegeven, dat vond hij heerlijk ... en nu is Hop- Ki heus knap genoeg. Het is wel grappig van zo'n enkel mens hoofd te horen praten over Meng Tsz' en Lao Tsz', daar weet hij alles van. Hij leest vlot Chinees, en dat is toch moeilijk genoeg, en hij kan ook goed Engels ... dat maakt hem allemaal dubbel zeldzaam ... 't is misschien jammer, dat ik hem niet aan de geleerde wereld overdoe, maar ik hou hem liever voor mij alleen:

7

John had op een toon uitgesproken alsof hij nu antwoorde van mij verwachtte, maar ik zweeg breekbaar van ontroering, zodat hij verder sprak, snel, driftig, fel:

'Soms maakt het mij wanhopig dat hij hier is ... want ik hou van hem ... het doet er niet toe hoe ... doet niet ... ik moet een afschuw van 'm hebben, net als jij, toen ik hem hier binnenbracht... een dat maak mij ellendig over mijzelf. Maar meestal vind ik het heerlijk bij hem te zijn en hem voor te lezen. Maar eenmaal heb ik hem willen vermoorden ... toen stond ik voor hem met 'n revolver ... want ik wou, dat hij dood was, omdat ik van dat gevoel van genegenheid voor hem af wil... maar, Heleen snap je dat... hij wou nog zo graag leven ... 't is maar wat je leven noemt ... en toen gilde hij zo; dat was ontzettend, zoals hij gilde ... en toen liet ik 't... stom ...

Maar je begrijpt in van angst hij nu leest hij is totaal hulpeloos, weg kan hij niet ... er is niemand, die hem helpen kan ... ja, nu is 't rustig, maar als ik weer voel, dat ik hem zo genegen ben, dan sla ik zijn hoofd stuk, gewoonweg.'

8

Hij zuchtte en hij zweeg, want hij was uitgesproken:

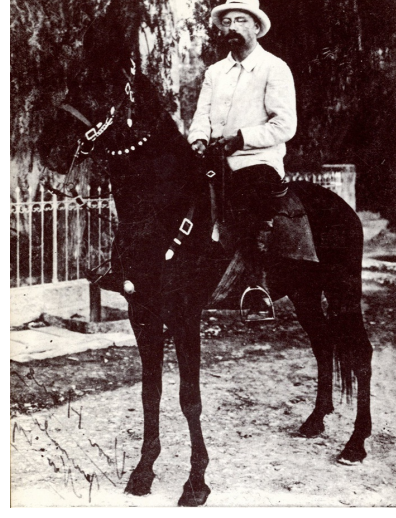
'Wil je mee naar hem kijken? Hij staat binnen te lezen ... kom maar gerust ... het is werkelijk wel belangrijk. .. ja, je moet rustig wezen, en je niet overstuur laten maken, door iets wat niets is:

Toen wij in de binnenkamer kwamen stond het fraaie kistje van het monster op een tafel onder het licht van een gele lamp. Het hoofd was monsterlijk groot in die schijn. De ogen had hij open en starend naar zijn over dingen. Een lang en breed Chinees geschreven schrift stond voor zijn ogen open.

Hop-Ki keek op nadat wij waren gekomen, en John sprak tegen hem eerst Chinese en toen ook Engels, waarin ik medesprak. Wij bleven een uur in zijn gezelschap, dat mij nu aangenaam vermaakte, zonder ontroering en afkeer. Hop-Ki sprak vaardig en fijn over de oude Chinese letterkunde en de hedendaagse Welse, waarin John hem klaarbijkelijk voldoende onderwezen had. Want hij kende Hubert Crackanthorpe en E. Dowson, terwijl John hem echter niet met Oscar Wilde had bekendgemaakt.

Maar nu zat John mistmoedig stil, met zijn hoofd in zijn linkerhand geleund. Hij sprak de laatste tijd geen woord meer. Het vlees onder zijn doffe en donkere ogen trok van pijn, en het rode noodzweet brak hem uit. Hij was ziek, en hij stond naast de tafel, waarop Hop- Ki was geplaatst. John legde zijn handen rondom dat grote hoofd, daarna kortaf draaide hij de week-draaie nekwervels om, die kreunden.

Hij had Hop-Ki vermoord.

Jacob Israël de Haan (1881-1924) was de broer van Carry van Bruggen, een van de bekendste Nederlandse schrijvers. Maar zelf is hij verdwenen, 'weggepoetst', uit de literatuurgeschiedenis, na een veelbelovende start.

Al vóór zijn twintigste publiceerde hij in allerlei literaire tijdschriften. En als jonge student schreef hij de roman "Pijpelijntjes", die helder en met vlijmscherpe dialogen de sociale situatie en het leven in een Amsterdamse volkswijk weergeeft.

Maar de eigenlijke hoofdrol in de roman is homoseksualiteit, en dat was in het toenmalige Nederland nog een enorm taboe.

Er volgde een stormachtig leven, waarin Jacob het opnam voor de onderdrukten en vervolgd. Samen met schrijvers als Frederik van Eeden en Henriette Roland Holst richt hij een soort "voorloper van Amnesty International" op. In 1919 emigreert hij naar Palestina, als voorstander van een staat waarin Joden en Arabieren als gelijken kunnen leven, en hij bepleit onderhandelingen met Arabische leiders, en dringt aan op een vreedzame beëindiging van de tegenstelling tussen Joden en Arabieren.

Op maandag 30 juni 1924 wordt Jacob op straat in Jeruzalem met drie pistoolschoten vermoord, naar later blijkt door leden van een zionistische organisatie (o.a. een politiemann) met medeweten van hun leider Itzhak Ben-Zvi, die later de tweede president van Israël zou worden.

De moord veroorzaakt grote deining in Israel. Er wordt direct naar de Arabieren gewezen als daders. De echte moordenaars zijn jaren later wel achterhaald, hebben ook bekend maar zijn nooit bestraft.